

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА АВТОСПРАВИ"

У статті на основі аналізу наукових підходів щодо визначення сутності поняття "компетентність", "компетенція", "інформаційна компетентність", обґрунтовуються сутнісні характеристики інформаційної компетентності майбутнього викладача автосправи як складової його інформаційної культури, що надає йому здатності орієнтуватися в сучасному інформаційному процесі, опрацьовувати інформаційні дані, використовувати різні інформаційні ресурси та сучасні інформаційні технології. На основі аналізу наукових праць з означеної проблеми виявлено, що інформаційна компетентність має складну багатоаспектну і багаторівневу структуру.

Ключові слова: освітній процес, компетентність, компетенція, інформаційна компетентність, "інформаційна культура фахівця".

Постановка проблеми. В умовах науково-технічної та інформаційної революції освіта функціонує як складний соціально-економічний організм, який відіграє велику роль у суспільному прогресі людства.

На сучасному етапі реформування освіти поставлено нові завдання як перед освітньою системою в цілому, так і безпосередньо перед вищою освітою, оскільки саме їй належить провідна роль у формуванні культурних цінностей особистості, зростанні наукового та інтелектуального потенціалу країни.

Одним із головних завдань вищої освіти сьогодні є підготовка фахівців до швидкого сприйняття і опрацювання великих обсягів інформації, озброєння їх сучасними засобами і технологіями роботи, формування в них інформаційної культури, високої компетентності та професійної майстерності [4].

Модернізація освітньої галузі передбачає перехід від використання традиційних засобів передачі та отримання інформації (друкований підручник, ручка, дошка, крейда) до новітніх (інтерактивні дошки, електронні та гібридні бібліотеки, електронні посібники, довідково-пошукові системи Інтернет).

Інформаційна культура – одна із складових загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду та системи знань та вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність за оптимальним задоволенням індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій.

Проблема інформаційної компетентності викладача автосправи полягає у розв'язанні широкого кола теоретичних і прикладних питань, спрямованих на всебічний розвиток особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток досліджень про формування інформаційної компетентності фахівців має кілька напрямів: від аналізу методологічних засад сучасної філософії освіти (В. Кремень, І. Зязюн), професійної підготовки фахівців у вищій школі (А. Алексюк, В. Бондар, В. Олійник) до вивчення інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи (Р. Гуревич, В. Кухаренко, П. Стефаненко) та впровадженню комп'ютерних технологій в освітній процес вищих навчальних закладів (А. Верлань, М. Кадемія) [8].

Питання щодо доцільності використання нових інформаційних технологій у навчальному процесі активно обговорювалися вітчизняними і зарубіжними вченими (А. Вербицкий, Р. Вільямс, Б. Гершунській, А. Єршов, Ч. Куписевич, В. Ляудіс, Е. Машбіц, Б. Маккелланд, Дж. Мерредіт, Е. Полат, Г. Паск, І. Роберт, Б. Скіннер, Н. Тализіна, Е. Хеннер).

Особливе місце належить фундаментальним працям українських педагогів і психологів (І. Дичківська, М. Кадемія, О. Огієнко, О. Пехота, В. Рибалка, В. Семиченко, С. Сисоєва, О. Тарасенко), у яких аналізується роль інформаційних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Проблема формування інформаційної компетентності обґрунтовується декількома причинами, однією з них є відсутність узгодженості між визначеннями понять "компетентність" та "компетенція", оскільки різне трактування цих понять впливає на визначення поняття "інформаційна компетентність".

У словнику С. Ожегова "компетентність" визначається як досвідченість у певній галузі, якомусь питанні; повноправність у розв'язанні якоїсь справи; поінформованість, авторитетність; коло

повноважень (прав і обов'язків) певного органу чи посадової особи, установлених статусом (або іншими положеннями) установами, закладу [11, с. 435].

Компетентність розглядається також як базова характеристика особистості, бачення вирішення проблемних ситуацій, стійка її частина, за якою можна передбачити поведінку людини як в життєвих ситуаціях, так і в професійних [9, с. 28].

У психології існує досить усталена точка зору, відповідно до якої поняття "компетентність" включає знання, уміння, навички здійснення тієї чи іншої діяльності (А. Журавльов, Н. Тализіна, Р. Шакуров, А. Щербаков).

А. Маркова вважає, що компетентність – це здатність і вміння людини виконувати певні трудові функції [10, 33].

Тлумачний словник іншомовних слів розкриває поняття "компетентний" як такий, що володіє компетенцією – колом повноважень якої-небудь установи, особи або колом справ, питань, які підпорядковуються чіткому веденню.

Поняття "компетентність" і "компетенція", на думку вчених, необхідно розрізняти. Так, А. Хуторський підкреслює, що "компетенція" означає коло питань, з яких людина добре обізнана, поінформована, пізнала їх і має певний досвід. Мати компетенцію означає опанувати вміння, бути здатним виявити в даній ситуації набуті знання і досвід. "Компетентність" – це поєднання відповідних знань, досвіду і здібностей, що дають змогу обґрунтовано говорити про цю сферу та ефективно діяти в ній. Компетентність є результатом набуття компетенції [15, с. 58].

Кожна людина для реалізації себе в сучасному суспільстві як особистості, повинна мати сформовану інформаційну культуру, основною складовою якої є інформаційна компетентність.

Інформаційна компетентність (ІК) – це здатність особистості орієнтуватися в інформаційному процесі, опрацьовувати інформаційні дані, використовувати різні інформаційні ресурси для виконання завдань за допомогою застосування сучасних інформаційних технологій.

За концепцією української дослідниці Н. Баловсяк, інформаційну компетентність треба розглядати у трьох аспектах. Перший аспект дозволяє визначити інформаційну компетентність як складне "...інтегральне утворення особистості, яке віддзеркалює її здатність до визначення інформаційної потреби, пошуку відомостей та ефективної роботи з ними у всіх їх формах – як в традиційній друкованій формі, так і в електронній формі". Другий аспект фокусує увагу на здатності фахівця працювати з комп'ютерною технікою і використовувати телекомунікаційні технології. Третій аспект стосується здатності застосовувати електронні технічні засоби в професійній діяльності і в повсякденному житті [2, с. 23].

Інформаційна компетентність викладача виявляється в умінні технологічно мислити і передбачає наявність аналітичних, проектних, прогностичних і рефлексій умінь в засвоєнні і застосуванні інформації в педагогічній діяльності.

Тож, інформаційна компетентність складається з таких компонентів:

- інформаційний (здатність ефективної роботи з інформацією в усіх формах її представлення);
- комп'ютерний або комп'ютерно-технологічний (визначає уміння та навички щодо роботи із сучасними комп'ютерними засобами та програмним забезпеченням);
- процесуально-діяльнісний (визначає здатність застосовувати сучасні засоби інформаційних та комп'ютерних технологій до роботи з інформацією та розв'язання різноманітних задач) [9, с. 21].

Інформаційна компетентність визначається як здатність ефективно виконувати інформаційну діяльність з використанням ІКТ, що передбачає володіння інформаційною компетенцією та сформованою готовністю до розв'язання відповідних завдань, з можливістю самостійної організації діяльності, зі здійсненням самоконтролю та усвідомленням особистої ролі при її реалізації та можливих наслідків.

Визначаючи багатоаспектність поняття інформаційної компетентності, дослідники пов'язують її з феноменом інформаційного суспільства, з технологічною революцією, з появою і розповсюдженням електронних інформаційно-комунікативних технологій. Необхідно зазначити, що в сучасному науковому дискурсі співіснують споріднені терміни, а саме, "медіакомпетентність", "медіаграмотність", "інформаційно-технологічна компетентність", "комп'ютерна грамотність", "інформаційна культура фахівця", зміст яких в багатьох випадках ототожнюється [12].

Однією з умов підготовки інформаційно-компетентних учнів є високий рівень інформаційної компетентності викладачів. Інформаційна компетентність викладача автосправи формується на етапах вивчення комп'ютера, вживання інформаційних технологій як засобу навчання в процесі професійної діяльності і розглядається як одна з граней професійної зрілості.

Основними елементами процесу формування ІК є:

- уміння застосовувати інформаційні технології для демонстрації друкованих графічних документів;
- уміння використовувати інформаційні технології для демонстрації аудіо- і відеоматеріалів;

- уміння створювати презентації;
- уміння систематизувати і обробляти дані за допомогою таблиць;
- уміння застосовувати інформаційні технології для моделювання процесів і об'єктів, виконання креслень і ескізів;
- уміння використовувати мережу Інтернет для вирішення педагогічних питань, збору інформації, участі в телеконференціях, доступу до наукових, педагогічних, методичних даних.

Формування таких здатностей не може відбуватись фрагментарно, потрібна постійна систематична робота, спрямована на розвиток загальної інформаційної культури особистості та інформаційної компетентності зокрема.

На жаль, моніторинг використання навчальних комп'ютерних програм викладачами різних предметів свідчить про те, що відсоток викладачів з достатнім рівнем такої компетентності залишається низьким (менше 30%). Тому завданням кожного викладача сьогодні є формування інформаційної компетентності, яка здійснюється шляхом застосування ІКТ на уроках: використання електронних підручників, лабораторій; використання ППЗ загального призначення (пакет програм MS Office); проведення інтегрованих уроків (з інформатикою); робота над створенням проектів; проведення комп'ютерного тестування.

Однак, широке застосування інформаційних технологій в освітньому процесі стримується такими чинниками:

- недостатня проінформованість у сфері інформаційних технологій та небажання викладачів займатися самоосвітою для застосування ІТ;
- відсутність практичних навичок роботи на комп'ютері серед викладачів, і як результат – інформаційні технології практично не використовуються в процесі проведення занять і підготовці методичних матеріалів.

Інформаційна компетентність – одна з основних компетентностей сучасного педагога, який повинен вміти створювати належні умови для формування особистості майбутнього кваліфікованого робітника з відповідними якостями. На думку Г.Ю. Васильченка, для вирішення поставлених завдань засобами сучасної педагогічної науки доцільно вдосконалювати не стільки зміст освіти (адже він постійно змінюється), скільки технології навчання, пріоритети яких визначаються з урахуванням поставлених цілей, а також інтересів розвитку особистості майбутнього фахівця [8].

Висновки. Отже, розвиток вищої освіти в Україні спрямовано на забезпечення якості підготовки висококваліфікованого, компетентного фахівця відповідно до вимог держави, суспільства, потреб і здібностей особистості, яка навчається.

Компетентність є готовністю та здатністю людини діяти в будь-якій сфері, є результатом освіти, самоосвіти і саморозвитку викладача. Вона передбачає володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до предмета діяльності.

В епоху інформатизації суспільства, кожен педагог повинен чітко усвідомити, що інформаційна компетентність є основним інструментом в його професійній діяльності.

Становлення інформаційної компетентності відбувається поступово, протягом усього життя людини. Під час навчання (у рамках вивчення відповідних спеціалізованих курсів або фрагментарно при розгляді дисциплін, що безпосередньо не пов'язані з поняттям інформації), при здійсненні професійної діяльності (залежно від її спрямування визначатиметься міра набуття компетентності), при реалізації індивідуальної інформаційної діяльності, а також одна з найважливіших ролей у цьому процесі відводиться самоосвіті.

На сьогодні кваліфікований фахівець повинен вміти серед широкого кола програмних засобів відшукати такий програмний засіб, який досить швидко та ефективно допоможе отримати потрібний результат. Тому в процесі навчання викладач повинен формувати у студентів вміння здійснювати правильно постановку задачі, прогнозувати і передбачати її результати; свідомо і творчо вибирати оптимальні способи її розв'язання з урахуванням наслідків; оволодівати новітніми технологіями.

Сучасному викладачеві необхідні гнучкість і нестандартність мислення, креативність, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя, самокритичність, винахідливість. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей.

Використані джерела

1. Балакірова С. Ю., Павленко В. В. Інформаційна компетентність управлінця в контексті "культури реальної віртуальності" // Вісник НТУУ "КПІ". Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2012. – Вип. 1. – С. 7–10.
2. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця / Н. Баловсяк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004 – № 5 – С. 21-28.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.

4. Гуревич Р. С. Інформаційна культура педагога як необхідний компонент сучасної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Sitimn/2010_23/Informaziina_kultura_pedagoga_ak_neobxidnui.pdf.
5. Зеер Э.Ф. Компетентностный подход к модернизации профессионального образования // Высшее образование в России. – 2005. – №4. – С. 23–30.
6. Зимняя И. А. Педагогическая психология. – М.: Изд. корпорация "Логос", 2000. – 384 с.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: "К.І.С.", 2004. – 112 с.
8. Лупиніс Т. Б. Проблема формування інформаційної компетентності у педагогічній теорії та практиці – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2012/199-187-14.pdf>
9. Малихін О. В., Павленко І. Г., Лаврентьєва О. О., Матукова Г. І. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. – Сімферополь: "Дайфі", 2011. – 270 с.
10. Маркова А. К. Психология профессионализма. – М.: Международный гуманитарный фонд "Знание", 1996 – 33 с.
11. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: Около 100 000 слов, терминов и фразеологических выражений. – М.: ОНИКС-ЛИТ, Мир и Образование, 2012. – 1376 с.
12. Павлюк Р.О. Інформаційна компетентність та інформаційна культура сучасного фахівця – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/3032/1/P_Pavliuk_NZMANU_3_FMLD_PI.pdf
13. Педагогическая психология: учебник / Под ред. Н. В. Клюевой. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 400 с.
14. Педорич А. В. Особливості підготовки вчителя трудового навчання з профілю автосправа // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 22. Серія: педагогічні науки: Збірник. – Чернігів: ЧДПУ, 2004. – № 22. – С. 29-32.
15. Хуторской А. Ключевые компетентности как компонент личностно ориентированной системы образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С 58–64.

Plutok O., Tyshkevskiy D.

TO THE PROBLEM OF FORMING THE INFORMATIONAL COMPETENT OF THE FUTURE TEACHER OF AUTOMOTIVE ENGINEERING

In the article on the basis of the analysis of scientific approaches to the definition of the essence of the concept of "competent", "competence", "information competent", substantiate the essential characteristics of the informational competent of the future teacher of automotive engineering as a component of his information culture, which gives him the ability to navigate in the modern information process, to process information data, use different information resources and modern information technologies. On the basis of the analysis of scientific works on a given problem, it was discovered that information competent has a complex multidimensional and multilevel structure. According to research scientists, information competent consists of an information component (the ability to work effectively with information in all forms of its presentation); computer-technological (defines the skills and abilities of working with modern computer tools and software); procedural-activity (determines the ability to apply modern means of information and computer technology to work with information and solving various tasks). Determining the multidimensional notion of information competent, researchers associate it with the phenomenon of the information society, with the technological revolution, the emergence and spread of electronic information and communication technologies. One of the conditions for the preparation of information-competent students is the high level of information competent of teachers. The informational competent of the teacher of automotive engineering provides extensive use of computer technology, electronic versions of educational materials, curriculum, pedagogical technologies of a creative nature.

The article indicate the reasons of informational incompetent of teachers: insufficient awareness in the field of information technology and reluctance of teachers to engage in self-education for IT application; the lack of practical skills on the computer among teachers, and as a result – information technology is practically not used in the process of training and preparation of methodological materials.

Key words: *educational process, competent, competence, information competent, "information culture of a specialist".*

Стаття надійшла до редакції 22.05.2018